

ПИРОТЕХНИКА ЭКСПЕРТИЗАСИ: ХУҚУҚИЙ АСОСЛАР ВА ЎЗБЕКИСТОНДАГИ СТАТИСТИКА

*Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси
Криминалистик экспертизалар кафедраси бошлиғи, ю.ф.б.ф.д. (PhD)*

доцент, подполковник

Хусанов Анвар Джумабаевич

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси

Кундузги таълим 2-ўқув курси 229-гуруҳ курсанти, сафдор

Сабуров Музаффар Анварович

Аннотация: Ушбу мақола пиротехник буюмларининг экспертиза тадқиқотининг аҳамиятини, шунингдек, Ўзбекистондаги пиротехник воситалар билан боғлиқ статистик кўрсаткичларни ва қонунчилик асосларини кўриб чиқади. Мақолада пиротехник маҳсулотлардан фойдаланишдаги хавфлар, уларнинг хавфсизлигини таъмин-лаш учун амалга ошириладиган экспертиза тадқиқотларининг ўрни ва аҳамияти муҳокама қилинади.

Экспертиза жараёни пиротехник воситаларнинг сифатини, экологик таъсирини ва қонунга мувофиқлигини текширишда муҳим рол ўйнайди. Ўзбекистонда пиротехник маҳсулотлар импорт ва ишлаб чиқариш кўрсаткичлари, улардан фойдаланиш натижасидаги фавқулодда ҳолатлар ва экологияга таъсири статистик маълумотлар орқали талқин этилади. Шу билан бирга, пиротехник воситаларни ишлаб чиқариш ва фойдаланишга доир ҳуқуқий асослар ва техник регламентлар таҳлил қилинади. Мақоладаги тадқиқотлар пиротехник маҳсулотларнинг хавфсизлиги ва ишлатишдаги стандартларга мувофиқлигини таъминлашдаги зарур қадамларни кўрсатади.

Annotation: This article examines the significance of pyrotechnic product expertise research, as well as the statistical indicators and legal foundations related to pyrotechnic devices in Uzbekistan. The article discusses the risks associated with the use of pyrotechnic products and the role of expertise research in ensuring their safety.

The expertise process plays a crucial role in checking the quality, environmental impact, and legal compliance of pyrotechnic devices. Statistical data on the import and production of pyrotechnic products in Uzbekistan, as well as emergency cases arising from their use and environmental impact, are analyzed. Additionally, the legal basis and technical regulations regarding the production and use of pyrotechnic products are reviewed. The research in this article outlines the necessary steps to ensure the safety and compliance of pyrotechnic products with usage standards.

Калит сўзлар: Пиротехник буюмлар, Пиротехник воситалар, Техник регламентлар, Хавфсизлик стандарти, Экологик таъсир, Қонунчилик.

Кириш

Пиротехника буюмлари — бу фейерверклар, ракета, петарда, жарқироқ ёки бошқа декоратив ва эшитиш воситаларини ўз ичига оладиган маҳсулотлардир. Пиротехник маҳсулотлар, кўпинча оммавий байрамлар, спорт тадбирлари ва бошқа ижтимоий жараёнлар доирасида фойдаланилади. Аммо, бу маҳсулотларнинг хавфсиз фойдаланилиши, сифат ва экологик таъсирининг ишончли бўлиши учун, уларни экспертиза қилиш муҳим аҳамиятга эга. Пиротехник маҳсулотлардан фойдаланишдаги хавфларни баҳолаш, уларнинг стандартларга мувофиқлигини текшириш ва уларнинг хавфсизлик кўрсаткичларини аниқлаш учун ҳуқуқий ва техник механизмлар зарур.

Ушбу мақолада пиротехник маҳсулотларнинг экспертиза тадқиқотининг аҳамияти, Ўзбекистондаги пиротехник воситалар бўйича статистика ва ушбу соҳадаги ҳуқуқий асослар муҳокама қилинади.

1. Пиротехник экспертиза тадқиқотининг аҳамияти

Пиротехник экспертиза тадқиқоти — бу пиротехник маҳсулотлар ва воситаларининг хавфсизлик, сифат ва экологик талабларга мувофиқлигини текшириш жараёнидир. Пиротехник маҳсулотларнинг хавфсизлиги, ўз навбатида, уларнинг таркиби, ишлатишдаги хавфлари, экологик таъсири ва давлат талабларига мувофиқлигини баҳолашни талаб қилади.

Экспертиза тадқиқоти қуйидаги мақсадларга хизмат қилади:

➤ **Хавфсизликни таъминлаш.** Пиротехник маҳсулотлардан фойдаланишда кўпинча ёнғинлар, жароҳатланишлар ва ҳаёт учун хавф туғдириш мумкин. Экспертиза, маҳсулотларнинг ишлатилишидаги хавфларни аниқлаш ва хавфсизлик талабларига мувофиқлигини текширишга ёрдам беради;

➤ **Сифатни текшириш.** Пиротехник маҳсулотлар умумий сифатга, махсус белгиларга ва қонунчилик талабларига жавоб беришини таъминлаш зарур. Текширувда маҳсулотларнинг аниқ белгиланган стандартларга мувофиқлиги текширилади;

➤ **Экологик ва иқтисодий таъсир.** Пиротехник маҳсулотлар атроф-муҳитга таъсир кўрсатиши мумкин. Экспертиза, уларнинг экологик таъсирини баҳолаш ва зарарсиз ишлатиш усуллари ишлаб чиқишга ёрдам беради;

➤ **Қонунчилик ва норматив асосларига мувофиқлик.** Ўзбекистонда пиротехник маҳсулотлар учун махсус қонунлар, стандартлар ва техник регламентлар мавжуд. Экспертиза, ушбу қонунчилик нормаларини сақлашни таъминлайди.

2. Ўзбекистонда пиротехник воситалар бўйича статистика.

Ўзбекистонда пиротехник воситаларнинг ишлатилаётгани ва уларнинг хавфсизлиги билан боғлиқ ҳолатлар орасида аҳамиятли ўзгаришлар кузатилмоқда. Пиротехник маҳсулотлар билан боғлиқ ҳолатларнинг статистикаси, уларнинг фойдаланишдаги хавфлари ва оммавий тадбирларда ишлатиш жараёнларини мониторинг қилиш зарурлигини кўрсатади.

- **Пиротехник воситаларнинг импорти ва ишлаб чиқарилиши:** 2022 йилда Ўзбекистонда 100 тоннадан ортиқ пиротехник маҳсулотлар импорт қилинган, бу 2019 йилга нисбатан 25% га ортиқ кўрсаткични ташкил этди. Бу, пиротехник маҳсулотларга бўлган талабнинг ортиши ва уларнинг оммавий тадбирларда ишлатилиши билан боғлиқ;

- **Хавфсизлик оқибатлари:** 2021-2022 йилларда пиротехник маҳсулотлардан фойдаланиш натижасида 80 дан ортиқ авария ҳолатлари қайд этилган. Улар асосан ёниб кетиш, жароҳатланиш ва пешқадамлик билан боғлиқ бўлган ҳолатлардир. Бундай ҳолатлардан бир нечта фуқароларнинг ҳаётига жиддий хавф туғдирди;

- **Экологик таъсир:** Пиротехник воситалардан фойдаланиш ёниб кетган моддалар ва кислород, азот, углерод ва бошқа кимёвий моддаларнинг ҳавога тарқалишига сабаб бўлади. Бу атроф-муҳитга жиддий таъсир кўрсатади. Экспертиза ёрдамида экологик хавфларни камайтириш учун янги стандартлар ишлаб чиқилмоқда.

3. Пиротехник маҳсулотларига оид қонунлар ва норматив ҳужжатлар.

Ўзбекистон Республикасининг пиротехник воситаларга оид қонунлар ва меъёрий ҳужжатлари мамлакатда хавфсизликни таъминлаш ва ишлатишдаги ҳуқуқий барқарорликни шакллантириш мақсадида қабул қилинган. Пиротехник маҳсулотлардан фойдаланиш билан боғлиқ қонунлар ва техник регламентлар:

- **"Ўзбекистон Республикасининг «Ёнғин хавфсизлиги тўғрисида»ги қонуни**": Бу қонун пиротехник маҳсулотларнинг ишлатилиши ва сақланишини тартибга солади. Унда пиротехник воситалардан фойдаланишда хавфсизлик талаблари ва уларнинг бошқарув механизмлари белгиланган;

- **"Техник регламентлар"**: Ўзбекистонда пиротехник маҳсулотлар учун техник регламентлар ва стандартлар белгиланган бўлиб, уларнинг хавфсизлиги ва сифатини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга. Масалан, пиротехник воситаларнинг ишлаб чиқарилиши, ташиш ва сақлашга оид қоидалар ва талаблар ўз ичига олади;

- **"Ишлаб чиқариш хавфсизлиги тўғрисидаги қонун"**: Бу қонун пиротехник маҳсулотларнинг ишлаб чиқарилишидаги хавфсизликни таъминлаш ва маҳсулотлар учун мувофиқ стандартларни ишлаб чиқишни назарда тутди;

■ "Пиротехник маҳсулотларнинг лицензиялаш тартиби":

Ўзбекистонда пиротехник воситаларни ишлаб чиқариш ва сотиш учун лицензия бериш тартиби белгиланган. Бу тартиб, маҳсулотлар хавфсизлигини ва ишлатишдаги хавфларни камайитириш мақсадида амалга оширилади.

4. Хулоса

Пиротехник маҳсулотларининг экспертиза тадқиқотлари ҳозирги кунда жуда муҳим аҳамиятга эга. Улар хавфсизликни таъминлаш, экологик таъсирни камайитириш ва сифат талабларини сақлашга ёрдам беради. Ўзбекистонда пиротехник маҳсулотлардан фойдаланишнинг ортиши ва уларнинг ишлатилишига боғлиқ ҳолатлар, бу соҳадаги ҳуқуқий ва техник назарий йўналишларнинг аҳамиятини янада кучайтирмоқда. Экспертиза тадқиқотлари орқали пиротехник воситаларнинг хавфсиз фойдаланилиши ва қонунга мувофиқлиги таъминланиши, мамлакатдаги хавфсизликни ва экологик барқарорликни таъминлашга ёрдам беради.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. **Агафонов, С.В..** "Пиротехник маҳсулотларнинг хавфсизлиги ва стандартлаштириш". Тошкент: Ўзбекистон давлат нашриёти 2016 йил.
2. **Шарипов, Н.С..** "Экологик таъсир ва пиротехник воситалар". Тошкент: Тошкент давлат университети нашриёти 2019 йил.
3. **Фаррухов, А.М.** "Пиротехник маҳсулотлар ва уларнинг хавфсизлик тартиби". Тошкент: Ўзбекистон халқаро ҳуқуқ институтининг маърузалари 2020 йил.
4. Ўзбекистон Республикасининг "Ёнғин хавфсизлиги тўғрисида"ги 30 сентябрь 2009 йилдаги ЎРҚ-226-сон Қонуни.